„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин. на пола године 16 дин. на четврт године 8 динара.

# ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

## лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 174. У Новом Саду у среду 18. (30.) новембра 1887. ГОДИНА XXII.

### „САВЕЗ ЗА ОБРАНУ“.

Аустријска делегација разишла се 8. тек. мсца. у врло задовољном расположају. Сви чланови одреда нису могли да се нахвале довољно, како је све добро уређено. Говорили су тушта о томе, како је то згодно, што можемо да се наслонимо с једне стране о Немачку а с друге стране о Италију. Благословен савез!

И доиста, министар заједничких спољних послова, Калноки говорио је тако поуздано, тако сигурно, као никад. Ко га је год слушао, морао је мислити, да Аустро-Угарској стоји на расположењу не само њена војска, но и целокупна војена снага Немачке и Италије. А то је заиста нешто. Поред таке војске већ би могли мирније спавати.

Но и одвише брзо окренуо је ветар. Ко чита бечке листове данас, мора се зачудити наглој промени. Данас се из тих листова види нека зла воља, неки суморан расположај. А све је то учинила једна једина реч. У немачкој престоној беседи говорено је о савезу Немачке, дакле о савезу са Аустро-Угарском и Италијом, као о савезу за обрану. Та реч „обрана“ и сувише је бацила у бригу наше политичаре. Изгледа као да се буде из неког сна, а могли су унапред знати какав је то савез.

Немачка се боји Русије, боји се Француске, те склапа савезе, дабогме за обрану. Она је приграбила што је хтела, па сад за прво време нема других жеља, но да очува ту тековину, управо отмицу. Ако дакле Француска или ко нападне Немачку, по томе савезу мораће Аустро-Угарска и Италија да је бране. А Немачка је с друге стране обећала то исто Аустро-Угарској и Италији.

То је сасвим добро по Немачку а доста незгодно за Аустро-Угарску. Немачка неће ништа за сад тражити ван куће, али Аустро-Угарска као да хоће, јер њене дипломате све нешто сањају „о интересима на истоку.“ Калноки се јако затрчао. Он је и у прошлим делегацијама дизао ларму и тврдио по сто пута, да нами није све једно што се у Бугарској дешава. Ми тамо морамо чувати неке своје интересе. И он је претећи наглашавао, да би се ми морали оружаном руком уплести у бугарску ствар, ако тамо не иде све онако, како ми желимо.

Па шта сад? Сад долази Бизмарк и као за пакост наглашава, да је савез између Аустро-Угарске, Немачке и Италије само савез за обрану. А кад је тако, онда ћемо се ми само на своју опасност моћи умешати у бугарску ствар. Наши државници поставише себи за главни задатак неке „источне интересе“ а баш у том питању су сами. Њихов савез се тиче у главном тога, што се обвезаше да бране Немачку ако је ко нападне.

Може се рећи, да нас тај савез ипак осигурава. Јер ако не испадне наш напад као што треба, Немачка и Италија ће бранити бар целокупност наше територије. Но то је сумњива добит. Прво и прво тешко ће се узети то као рат за обрану, ако ми кога најпре нападнемо. А после, будемо ли ми једаред ма на туђем земљишту потучени, Немачка ће бити прва, која ће тражити да буде и она на — талу.

С те стране је сасвим добро што бечки политички кругови почеше опет мало хладније премишљати. Они су сувише лаки да се затрче. Волу да прецењују и своју снагу и своје савезнике, те крај таквих вођа ништа лакше но да земља настрада. Камо среће да увиде једаред право стање ствари, те да се почнемо једном о себи више бринути а не ићи једнако опасним путевима.

### Писмо из Цариграда.

13. новембра.

Верује се, и држи се, да се Русија неће задовољити, да у Бугарској остане као што је. Овде тврдо верују, да ће Русија наскоро крупну реч прозборити, и да ће та реч за решење бугарског питања меродавна бити. Од два три дана примећава се, како руски уплив опет овде ојачава. Пре три дана било је у овдашњим новинама „Левант Хералд“, које на енглеском и француском језику излазе, нападања на Русију, и турска влада, неосврћући се, што је „Левант Хералд“ орган енглеског посланства, забранила је тај лист, и неће до новог разрешења излазити. То овде сматрају за врло важан догађај и необичну појаву. Сад се очекује, какав ће ветар из Русије дунути, и да ли ће Русија у истини крупно и озбиљно прозборити. Који се од Русије плаше, ти се тога као од грома боје.

Неке новине јављају, како је руска влада Цанкову 4000 руб. годишње пензије одредила, и да ће се он у Москву одавде преселити. Могу вам као с поуздане стране јавити, да је то проста измишљотина, а можда и скромна жеља оних, који би хтели, да тако буде. Што се тиче руске пензије Цанкову, о томе нећу говорити, јер сам уверен, да Русија неће Цанкову помоћи ускратити, ако би му помоћи устребало. Али што се преселења у Москву тиче, Цанков за сад на то не помишља, јер му је ближе одавде у Бугарску, него што је из Москве. Цанков добро знаде, да ће се данашње прилике у Бугарској врло брзо променути и да ће се сви бегунци скоро у Бугарску повратити.

Из Бугарске стигло је овамо нових бугарских бегунаца. Дошао је овамо и официр Бојанов, који је недавно у доњој Зогори чету имао, и покушао да се бори Чета му је била врло малена, у сви десет другова, и рђаво време није му дало да се четовање продужи. Он се са својом четом предао на граници турским властима, које су их овамо допратиле и на потраживање руског посланика на слободу пустиле, и сад сви слободно по Цариграду шећу.

Процес, ког је Чивутин Валдапфел противу Кобурга и грофа Зичија подигао, свакога занима, јер заиста та ствар лепу илустрацију пружа, како је у Бугарској све лепо ишло и како се трговало. Лепо о томе пише један шаљиви лист, који међуосталим рече: „Који мисли на бугарски престо рефлектовати и конкурисати, тај нека пошаље 20.000 франака јамчевине“. Достојанство бугарског кнеза спало је на ниску цену, као што је и карактер бугарских узурпатора још јефтинији.

Из Николајева у Русији јављају, како су протерали 400 странаца Чивута, који су се у Николајеву настанили били. На Црном Мору догодило се прошлих дана више несрећа. Утонуло је више пароброда и удавило се више људи. Код Одакова насрнуо је енглески пароброд, који је натоварен ишао из Николајева, на руски ратни пароброд „Елборос“. Овај се утопио, а од 130 морнара погинуло је неких десетак људи. „Елборос“ остао је од црноморске флоте, која је код Севастопоља у кримском рату пострадала, и стао је онда 200.000 руб. Енглески пароброд, који га је потопио, репресентира с теретом жита, с којим је натоварен 300.000 руб. и штета биће намирена. Између Батума и Севастопоља утопио се руски пароброд „Веста“ и како јављају, погинули су сви путници и команда на броју около 60 душа. „Веста“ то је онај пароброд, с којим је Боранов уз припомоћ пароброда „Русија“ за време рата ухватио турски брод „Мерсину“ и заробио 1000 турских војника.

У.

### Дилетантска позоришна друштва.

Код нас се врло мало писало и говорило о овој ствари. Било је два три чланка и неколико критика на поједине преставе и ништа више. А сама ствар заслужује да се о њој више води рачуна, јер може да донесе народу велике користи. Зато ћу укратко да изнесем користи које могу донети дилетант. друштва не би-ли се чије вештије перо заузело да помогне склапање тих корисних установа. Исписаћу резултат до ког сам сâм дошао као члан сентомашког дилет. позоришног друштва и што сам чуо од свог пријатеља Косте Младеновића о дил. друштву у Броду.

У првом ћу одељку покушати да решим питање: да ли су и зашто су корисне дилетантске дружине, а у другом ћу неколко речи да напишем о том, како се такве дружине склапају и оснивају, јер по нашим местима баш често о то запиње.

I.

Могли би поделити на двоје корист, коју доносе дил. друштва. Прва би била морална а друга материјална. Морално добијају: а) сами дилетанти. б) публика оног места где се оснује дил. друштво в) српско народно позориште и г) српска позоришна књижевност. Ево како. Свако позоришно дело треба да је у духу народном написано, језик треба да је чист народни, па ће дилетанти учењем својих улога, научити свој лепи матерњи језик а то нам је врло нужно особито сада, кад туђинштина отама све већа маха. Ступајући јавно пред публику, вежбају се дилетанти у говорничкој вештини, ослободе се, те смеју после исказати своје мњење и мисли и пред много широм публиком, на скупштинама, на јавним зборовима и т. д. Колико их има, који се збуне, кад устану да говоре и спазе силне погледе на себе управљене а кадри су дивне мисли написати сами у својој соби. Добар и вешт говорник учиниће увек много већи утисак својим говором код слушалаца него исти такви писац код читалаца; напослетку ми живимо у „уставној“ држави где влада слобода говора па сваки треба своје мњење слободно да искаже. То су поред осталих добити по саме делетанте а да и не спомињем оне пријатне забаве, онај лепи друштвени живот, оно племенито надметање у раду између појединих чланова и чланица дил. дружина.

За наша мања места нису драме и трагедије, јер пре свега ни сами дилетанти не би могли извести такав комад доста вештачки, а осим тога треба ту обично много више ствари и хаљина, које дилет. друштва бар у први мах не могу имати и напослетку ни већи део сеоске публике не би могао разумети већину наших драма, и трагедија онако, како би требало. За сеоску су публику дакле шаљиве и позоришне игре из народног живота. На таким преставама видеће публика као у огледалу своје пороке и мане, сама ће да их исмеје, таким комадом пружа писац још неразвијеној публици сладак лек и она ће га примити. Само треба пазити да се дилетанти не изврћу у комедијаше а дилт. преставе у комедије, т. ј. не треба узимати ма какво комађе с брда с дола само нек су шаљива него публика треба да поред забаве добије и поуке и онда је друштво постигло свој смер.

У многа наша мања места не може ићи српско народно позориште ту треба да га замене дил. друштво и да врши његов задатак. Толика је морална корист по публику.

Само срп. нар. позориште добија од дил. друштава, јер така друштва буде у народу вољу и љубав према позоришту у опште па дакле и према народном. О овом сам се уверио у Сен-

## ЛИСТАК.

### ДОМИН-ГИГА.

СЛИКА ИЗ ЖИВОТА.

V.

**Како наш добар брат и врли суграђанин Шеба-бачи са својом милом госпом Халушка Дороћком, никако сирома да дође до званија — и како је то све било.**

III.

Прежалио Шеба-бачи свог мркова. Кожа му је већ бог зна на ком вашару ако није на тавану код каквог господар-чивута а месо му се можда још и сад гдегод на салашу суши на багремовим рашљама ил' на точку натакнутом на каквом колцу — разуме се ако га одатле Цигани и друга поганија и неверија нису скинули ноћу и у највећој тишини како се и приличи за таку очигледну сласт. Па опет смо тврдо уверени да им за то не би ништа било, нит би се због тог грешног дела, намерног рушења јавног и вечног мира, могли судски гонити. Ко је и видео? Деветнајсти век — и колац па точак!

Но наш брат-Шеба не лупа о том главу — има он паметнија посла. Баш сад му донео ча-Тодор пандур од варошке куће поруку. Пише сасвим на чисто: дошло писмо од министра из Пеште, ди поздравља све редом и каже мора се писати нова молбеница. Не може веза да буде доста паметан. (И биће, о кукову — дне, мисли у себи брат-Шеба. Боже мој, ко и наш доктор. Не мож' ништа да разуме, а баш је лепо написано. Тако нам и треба кад не знамо изабрати паметнијег министра.) Већ је каже поручио жупанији, да се касапи осилили, па не даду да он добије званије и да отима лебац Фаркаш Јошки, с киме су они, каже, здраво задовољни. (Бајаги! А најпосле и ја ћу им плаћати ракије. Шта је он бољи од мене?) Већ министар све лепо поздравља, нек се сад опет скупе сви попови и учитељи и доктори, па нек они кажу шта је право. (И оће, не води бриге! Шта ће ми то? Ко ће толиком свету најамити?) А брат-Шебу поздравио министар нек гледа за чим је.

Све је то брат-Шеби сасвим потанко разгоненуо господар-пандур. „Него вели, немај бриге! Ствар је сасвим на чисто“.

Брат-Шеба се и обрадовао и није томе лепом гласу, но опет како је баш напунио чобању с ракијом — пекао је ту код комшије, па се још пушила — а у кући се баш није нашла чаша, а он је два три ред ли наизменце са господар-пандуром из чобање подобро на цев повукао. „Збогом!“ — „Збогом“. — „И фала“. Брат-Шеба је затим упалио стиву за грошић повуче још једаред на цев, обрише уста рукавом, легне на креветац па онако у себи мисли: шта да ради? Ствар је види се сасвим начисто, само треба нова молбеница. Опет 3 фор. Ајд баш да види шта га стаје званије. Писару за молбеницу 4 фор. Кнезу прасе 1 фор. Домину теле, вреди 10 фор. Домину готова новца 50 фор. и 32 фор., што је добио из варошке касе за спице од чевија Доктору ћурак 2 фор. Ешкуту на кланици готова новца 10 фор. и оправио колечко 1 фор. 50 крајцара. Жени украли опаклију 15 фор. Домину оправио двоје кола 27 фор. Крмача отишла у доминову кућу вреди 22 фор. брат брату. Оном што пише за марву дао у готовом 3 фор. Нек се прћи враг му баби. Сутрадан пар пилића вреди 70 крајцара. Домину нова парадошка кола 60 фор. Оном што пелцује 5 фор. и пар кљукани гусака вреде 7 фор. Чини свега — и брат-Шеба узе перо и артију — чини свега.... чини свега.... 170 фор. 20 крајцара.

Брат-Шеба се добро почеше иза увета. Потрошио толики новац, па још није урачунао ни мркова, што брат брату вреди 60 фор., ни трошак у вармеђи: три порције паприкаша, три фињока ракије и четир литре вина. Ал само кад је већ једаред начисто. Баш се сирома натрчао, и кроз колко му је руку молбеница протрчала још је и добро. Два пут морао ићи пред солгу. Кажу попови и учитељи одбили није не знам ствар чиста. (Бајаги. Ко ће свету надавати. Цаба их!) После опет кажу, не може тако, ја ту ствар не разумем, није за мене и шта ти ја знам, већ пиши пову молбеницу на женино име. Шта још неће измислити та господа? Опет 3 фор. После опет касапи не даду; писали на вармеђу. Онда не да ни вармеђа. Дед пиши у Пешту молбеницу. Писар каже то кошта 5 фор. После чекај три месеца. Сад опет каже домин, дошло писмо од министра ди поздравља све редом па каже није на чисто (и не био да бог да!) већ да ја дам нову молбеницу на попове и учитеље и да доктори кажу ко поштени људи шта знаду. (Баш су ме обрадовали ко матер с мртвим дететом). Вармеђски опет каже, то није његов посо, већ то суде они, што чувају варош од здравља — како ли. Боже, опет да ми пукне која банка. Домин ми опет каже, срећан сам, ту је званије. То је већ његова брига. Узајмио му 40 фор.

Брат-Шеба би насигурно испустио стиву из зуба, да му се нешто тамо тревила, кад је чуо страшну вест. Одбили га. Најпре су, кажу прочитали молбеницу, па онда бог би их знао какав их смех напао — а баш је лепо писана После су брат-Шебу узвали и питали, јел истина, да он баш то тражи, да његова жена Дороћка пере на кланици црева, а он да може слати чиста црева у Пешту за саламе и шта ти ја знам.

— „Јесте, тако је баш, благородна господо. И то све забадава, само један алат“.

Онда устао вармеђски, церека се као луд

томашу. Многе познајем, које нису скоро никад ишли на преставе српског народног позоришта а на дил. преставе дошли су само из радозналости, да виде своје рођаке, пријатеље или познанике, како ће на позорници одиграти своје улоге. Кад у то место дође народно позориште отићи ће ти исти опет из радозналости на преставе да сравне праве глумце, глумце од заната са дилетантима свога места. Тако ће позориште мало по мало постати за њих потреба; из пређашње радозналости изродиће се љубав према позоришту, особито ако дилетанти свагда са успехом реше свој задатак.

И сама би позоришна књижевност добила већа полета, кад би се у свакој већој српској општини основала дилет. друштва, јер би се сваки позоришни писац много пре латио пера, кад зна, да ће му дело помоћу дилет. друштава ући у језгро и срце народа. Многи се брапе да зато не иду у српско позориште, да зато не читају српске књиге, што су туђе много боље а српске не ваљају ништа, немају ни мало поуке. Међутим сами су томе криви, јер они не иду да гледе ни боља комађа не читају ни боље српске књиге. Кад би публика потпомагала и куповала само добре књиге, многи би наш назови писац бацио перо у запећак, многи би наш издавач окануо се трговине са којекаквим бљутавим романима, и латио се озбиљнија посла.

Публика дакле треба да ставља услове писцу и ако публика више иште него што који писац може да пружи, тај би се онда морао окапути пискарања и књижевност би узели у руке људи са више спреме, а радо би то учинили, кад виде да им дела не једу мољци по књижарама. Тако је исто и са позоришном књижевношћу.

Кад би дилетантска друштва развила укус у публике и кад би ова више тражила од позоришног дела, многи би се наш писац мало већма уозбиљио кад пише позоришни комад, морао би се освртати и на захтеве у публици, наш би позоришни репертоар бивао из дана у дан све бољи и бољи, овако пак кад нико ништа не замера, пишу позоришна комађа позвани и непозвани.

То би дакле била непосредна морална корист. Много би већа била посредна, морална, која би се добила помоћу новца што падне на појединим преставама.

С ове стране Саве и Дунава има преко 600 српских општина. Кад би се само у половини, дакле у 300 општина основала дил. друштва и кад би свако друштво дало годишње само 6 престава а да на свакој престави падне просечно само 15 ф. добио би народ српски годишње 27.000 ф. А то може бити, јер у Сентомашу н. пр. остане на једној престави по 50—60 ф. а најлошије посећена престава донесе по 20 ф. чистих. У Броду донесе појединa престава до 80 ф. чистих. Кад би од горње суме народно позориште добијало годишње 7000 ф. могло би се у сваком погледу усавршити, те онда макар и зграду зидати. Десет хиљада могло би се сваке године дати у фонд Натошевићев, просвета народна коракнула би џиновским кораком напред и у опште могао би се положити темељ многим корисним установама у сваком месту, као добротворним женским задругама, читаоницама, певачким друштвима и т. д. и т. д. (Овај рачун ће многима изгледати мало велик, али то никако не мења главну ствар. Пр. ур. „Заст.“)

Из досад наведеног, мислим, да ће се свако уверити о користи дилетантских друштава. А то нису само лепи снови, куле у ваздуху, него се то даје извести, треба само имати воље, јер видимо да већ неka наша места имају своја дилет. друштва: као што је Брод, Земун, Госпођинци, Чуруг, Сентомаш, Петрово Село, и т. д. А сад ће се основати и у Великој Кикинди.

Надам се да ће сваки свестан члан народа српског радо притећи у помоћ да се склопе овака друштва, кад добро промисли, колико иста користе дилетантима, публици. срп. нар. позоришту а особито позоришној књижевности, кад премери ону велику материјалну корист и погледа умним оком на оне племените установе, које ће се из тог новца у будуће моћи основати.

---

(шта му би? Тог није нико у веку видио, да се насмејао)

„Е драги мој Шебо“, казао му баш у брк, „од тог нема ништа. Мора се одбити. А за то вели има сто узрока. Осим што би тиме свету дали прилике, да троши непародна јела против чега се ваља у све четир одупрети, јер се тиме свет однарођава и туђе занатлијство помаже, први је и први узрок, што на жалост поред најбоље воље таког места, какво брат-Шеба тражи, и нема, јер већ имамо једну особу, која исте дужности обавља и то на опште задовољство. Молбеница је дакле прво и прво сасвим беспредметна. Друго и друго....“

„Није нужде више“, повикаше други сви у глас и прснуше у смех.

— „Ал ја апелирам и сумирам ко један и нећу да сам крив, господо благо....“

„Нема апелате. Тако је министар поздравио“. — — —

Шеба-бачи се баш батргао кући кад ће срести домина у нови парадошки коли. Иде у вармеђу.

— „Благородни господине!...“

Домин се осврне па швићну коње још боље. Ваљда се стидио што је милостива на коли. Онај дан се Шеба-бачи страшно опио. Зли језици веле кад је дошао пред зору од велеуважене госпође Роксе Чешагије, што је баш држала бал у својим просторијама, да је код куће опет морао да разбије главу; само се не зна насигурно дал комшији Петеру ил својој милој госпи Халушки Дороћки — што ће се у осталом моћи сутра видити и у свако доба доказати. Једно је насигурно, да ће се од сад парасити и домина и сваког званија. И боље.

**О—л—в.**

---

# ДОПИСИ.

**Мехала код Темишвара.** (Са наше „беседе.“) Једном приликом ове јесени договоре се њих двојица овдашњих становника, да и ове године беседу приреде — те напишу позив на осталу младеж. У том позиву навели су, како би сад требало нешто ново учинити, наиме беседу приредити, али не као до сад већ другчије — и позвати на суделовање сву српску младеж из свију сталежа, т. ј. чиновника, трговца, занатлију и ратара — да се сви здруже заједнички и око тога приону и да се својски заузму, те да пробуде успавану браћу, која до сад никад није суделовала у таким приликама. На исти позив одазваше се у истини сва браћа и усвојише једногласно, да беседу у право српско народном оделу приреде. — На искупљеном збору, на којем беху 42 члана дошла, би изабран приређивачки одбор који је у смислу горњег позива програм за беседу у чисто српском духу са декламацијама и песмама саставити дао.

Чим се пронео глас, да ће српска беседа бити, сваки се Србин зарадовао а највише томе, што ће певачи у српско народном оделу суделовати, те кад заиста 24. октобар о. г. дође, сину нека необична радост и кретање по нашем српском грађанству, које се журно спремаше за беседу, а у жудњи несавладивој, да види певаче у српско народном оделу, које су са стране пребавили јер код нас народне ношње нема, зашто ни један труда а ни новаца жалио није, само да до народног одела дође.

Кад је већ и 7. час у вече избио, била је дворана дупком пуна тако, да се човек једва могао кретати, а кад се и завеса дигла, беше милина погледати 36 певача у српско народном оделу. Програм је на опште задовољство изведен — а кад су напослетку наши тамбураши бачванске песме уз пратњу тамбура певати почели, одушевљењу и пљескању не беше краја.

После тога на општу жељу отпевали су певачи уз пратњу тамбура још једну народну песму, и тако је први део беседе завршен био. После се одма приступило другом делу беседе т. ј. игрању, када се коло уз гајдаша одпочело, а доцније се и уз тамбуре весело играло. Што се посете тиче, може се рећи, да се наше грађанство напредно у врло лепом броју одазвало тако, да су са изузетком неких породица сви Срби били — те нам нису визитне карте шиљати морали, што је сад негде код вас у моди. Било је гостију и са стране, као из Сараволе, Кече, Немата, Малог Бечкерека, Јосифова, Фабрике и из Мајурева, а из Вршца добио је председник приређивачког одбора чеп поздрав на овдашње Србе.

За време одмора пало је и неколико лепих здравица, тако је потпредседник овдашњег срп. шк. фонда г. Јоца Стојков својим кратким али језгровитим поздравом и говором поздравио приређиваче и певаче — захваљујући им се у име одбора шк. фонда, у корист које благајне је беседа и приређена била.

Осим тога се целу ноћ певало и играло до беле зоре. Могу рећи да је наша младеж у свом новом избору врло лепо и сретно успела, јер је цело овдашње срп. грађанство у потпуном смислу задовољило. У то име као чуварима и тражиоцима српског језика и српске мисли, нека је приређивачима и певачима овим јакла захвалност. Живели!

---

## Књижевност.

### Корак у напред!

О многим стварима (било да посредно или непосредно стоје са књижевношћу у свези) у нас се врло мало размишља, те с тога и врло мало пише. Узмимо само на око: ширење провинцијализма. Многи и не узимају на ум, како узима маха у нас провинцијализам а с њиме и партикуларизам. Јака импулза ширењу њихову давали су кроз седам дугих, црних година напредњаци са својом новом српском држ. мишљу: Босна, Херцеговина и Маћедонија нам не треба!“ Није потребе вазда доказивати, да то може да буде опасно, особито данас, кад српске земље на Балкану нису још уједињене, кад Далмација још није присаједињена „двојеној“ краљевини Хрватској и Славонији“ и т. д. Није доста, што по злу удесу српском живимо у 5 држава, већ су ту још многе „провинције“, крајеви: Банат, Бачка, Срем, Горња Крајина, Славонија, Босна и т. д. Па уз то се деле Банаћани на „диштрикћане“ и „милитарце“. (Сељак из некадањег диштрикта, кад говори о некад. граничарима око Панчева и Ковина, са подсмехом спомиње њихову ношњу, сродну румунској, а нарочито њихове црвене обојке у опанцих!) Врло често се, даље, чује: „Сервија“ и „Сервијанац“, „Шваба“ и „Војвођанин“, и т. д. и т. д.

Но, све ово, било би још како-тако, кад би га налазили само код простог народа, и наведено је више ради опће илустрације. Међу тим, има тог, а то је жалосно зло, и код наше интелигенције, код наше омладине на академијама. Писац овог чланчића, још није био на академији, али се сећа писама својих другова, која се тицала рада и кретања омладинског. У њима је бивало и оваких места: „ми смо данас успели; скресали смо Србијанцима рогове“; други пут: „истисли смо Србијанце“; или пак: „Србијанци нас победише“. И овим смо дошли до најглавнијег, до оно жалосно: „ми — ви“, „наши — ваши“, које не би смело, да се чује од омладине, „умне аристократије“ српског народа!

Па кад се чује то: „ми — ви“, где нас вера не дели, онда готово да помислимо, да још добро стојимо тамо, где са вере живимо као: „Власи“ и „Шокци“!

Да, да, жалосне су то прилике, а још је жалоснije, што се слабо где види пута к бољему! Журналистика наша може ту много учинити; она делимице и чини своју дужност у том погледу.

Скромна у основана жеља, да би српска и хрватска академијска омладина требала, да је у тесној свези — постаје утопијом, кад видимо, где се ни Срби из Аустрије са онима са Балкана не могу да возе на једних колих! Сви ми тежимо за српско-хрватском слогом. И сви ћемо ми уздисати за њоме, листови и наши и загребачки просипаће топле, одушевљене, заношљиве чланке проповедајући слогу — све донде, догод буде између „Зоре“ и „Звонимира“ постојала свеза, као између „Зоре“ и „Звонимири“ и буршовске дружине „Теутоније!“

Књижевност! Ево нас и до ње у овом летимичном расматрању нам. У књижевности нам је скоро све уздање. Али и она се грана, децентралише на поједине земље и провинције у којама се негује. То је уочио већ Лаза Нанчић, расматрајући у овом листу стање књижевности наше за годину 1885. Ми немамо један књижеван центар, већ се истичу као такови: и Београд и Н. Сад и Задар и Цетиње. Нека наступе поле само повољније прилике, па ће према досадањем искуству бити прираска у Сарајеву, Мостару и Призрену. А децентрализација шкоди књижевности, као што јој опет концентрисан јаван живот просветни и политички, иде на руку. Немцима јако шкоди, што немају као Французи, Чеси, Париз и Праг, већ и Берлин и Минхен и Беч!

У поменутим нашим књиж. центрима негује се готово искључиво књижевност, писана ћирилицом, дакле, српска. Па како стојимо тек према Загребу који своје књиге и листове штампа латиницом?! Књижевност српска, као да је ограђена кинеским зидом од Хрватске и обратно. Ова тврдња није претерања. Руку на срце, па признајмо, да Србин читалац толико исто дознаје за новине хрватске, колико и за новине француске, немачке, или ма које друге књижевности! А тако исто, дабогме, и Хрват за српске. Шта више и срп. и хрват. читалачка публика купи и прочита доста немачких, француских и др. књига, али да те исте публике купе па и прочитају коју хрватску или српску књигу, то спада у часне изузетке.“

Књижевно јединство је пека потреба, дакле, тим пре, што се с основом надамо, да ће јединство српско-хрватске (или хрватско-српске књижевности, за ситнице се не сме запињати!) повући за собом и јединство на осталим гранама јавнога живота.

Читалац Србин треба, да се заинтересује за производе хрватске књижевности а тако исто и Хрват за српске. Претпоставља се, да познају и ћирилицу и латиницу, као што и Немац мора да познаје и готско и латинско писме. Да се ли само то интересовање и ништа више (бар у први мах) побуди — није урађено ни с једне ни с друге стране готово ништа. А то би се најлакше постигло, кад би увиђавни књижевници радили и на српским и на хрватским књижевним листовима, кад би штампали своја дела и латиницом и ћирилицом.

И у овом правцу је учињен ових дана — корак у напред, корак, који ће свако поздравити искрено радосно.

Честити приповедач, Хрват Ксавер Ш. Ђалски, публиковао је у „Стражилову“ ћирилицом лепу своју „Наја“, приповетку из живота српског сељака у Славонији. „Наја“ му је добра тенденциозна приповетка. „Глас народа, глас сина божја!“ Колико ли је приповедача истицало до сад ту истину у својим приповеткама, па ипак би рекли, да је ђалски канда једини, који ју је тако убедљиво изнео читаоцу на очи! Или није зар љубав глас сина божја?

Нека овај корак г. Ђалског не остане усамљен, већ нека нађе последника и с једне и с друге стране!

**Арс. Вид.**

---

## Вести из места и са стране.

**„Српски слободоумни круг у Старом Бечеју.“** У недељу 27. тек. мсца, био је у Ст. Бечеју збор чланова „целокупне српске народне слободоумне странке.“ Др. Риста Михајловић разложио је потребу, да се у Ст. Бечеју оснује круг, и то на оној основи, како је централни одбор странке предложио. Чланови који се беху многобројно искупили, пристали су одушевљено на тај предлог. Изабран је одбор, који ће идућој главној скупштини поднети штатуте, те ће се онда и друштво привремено конституисати. Почетак је дакле учињен, сад само истрајно напред.

**Срећан министар.** Наша држава имаће идуће године за близу милион фор. мање дефицита, него што је требало. То је онако дошло, да ни сам наш заједнички министар финанције не зна, како. Дошле, као што сви добро знамо, нове банке, па је требало старе за њих изменути. Неко је то урадио, а неко није. Тако се данас, где је рок на измаку за измењивање, пронашло, да близо милијон форината старих банака није измењено. Држави је, дакле, остало милион фор. у џепу. Сад питају неки, куд се тај милион морао да дене? У џеповима самоубијца, чије се лешине нису нашле, на тајним местима, где су тврдице закопале новац, па са том тајном и изданули, изгорео при пожарима, пропао при поплавама и т. д. Све му је једно, како је тај милион фор. пропао, држава се користила. Да неће сад то како-год поука бити по наше владе, па да почешће издају нове банке. Можда би се тако смањио дефицит, те не би ли се на тај начин извукли из невоље.

**Непоштен новчани завод.** Мађарску задругу за међусобно помагање и штедњу у Будимпешти (керепешка улица бр. 12.) затворила је полиција а чланове њене управе ухапсила. Одавно се већ говоркало, да се у том заводу непоштено ради, али бог ће га знати, за што полиција није до сад ништа радила, те да се види шта је у ствари. Најпре су морали многи људи да штетују, па тек да се затвори завод. Варало се највише, што су се многи уписавали за чланове задруге уз обећање, да ће добити зајма, а после нити добише зајма, нати могоше да добију натраг новац, што платише као уписнину. Многи су опет улагали новац, а после не могоше никако до свога новца доћи. Кад је власт дошла, па прегледала књиге а за тим касу, нашла је највећи неред, а у каси само 29 фор. 50 новч. Како у Угарској при свакој превари мора бити и чивутских прстију, тако је и при овој превари било чивутска масла, судећи по именима агената и једног управитеља.

**Пореза на нежењене у Србији.** О приликe лане у ово доба, покушао је тадањи министар финанције у Француској да уведе порезу на нежењене, управо порезу на грчке млађожење. То је било мотивовано тиме, што ожењен човек има много дужности и много трошкова; он одрањује земљи војнике и раднике, брине се о онима, на којима ће да остане свет и т. д. Ми смо у оно време донели о томе опширније у „Застави“ па и један подлистак под насловом: „Пореза на нежењене.“ Но тај је предлог у Француској напуштен. Сад стиже вест, да је министар финанције у Србији, Вујић, у својим изменама закона о порези предложио и порезу на нежењене, и да ће та промена бити предложена скупштини која је сад на окуњу. Параграф који се на то односи гласи: „Нежењени људи и удовци без деце који живе по варошима и варошицама а који су између 30.—60. године, плаћаће трипут већу личну порезу, но људи ожењени, који су у истој порезној класи. Изузимају се само умно болесни и они који су због телесне слабости неспособни за женидбу. Своју болест морају дотични доказати лекарском сведоџбом.“ Занимљиво је, што ће та пореза погодити и српског министра финанције, јер је и он још нежењен. Или је он зар тако удесио, да се до оног времена кад ступи тај закон у живот, извуче испод плаћања а увуче — у брачни јарам.

**Браћа се парниче.** Читамо у „Б. Тагблату:“ „Велепоседник Лука Дувђерски из Сентомаша подигао је парницу против своје браће Богдана и Јакова Дувђерског, да су га превариди и закратили му наслеђство, које је иза њиног оца остало. У току истраге показао је Лука Дувђерски суду потписе свог оца, и ти потписи нису били једнаки са оним потписима, који су се налази под куповним уговором. (Браћа Богдан и Јаков Дувђерски изнели су уговор, по коме су они од свог оца купили сво имање, те тако за Луку ништа не остаје). Богдан и Јаков Дувђерски показали су опет суду друге потписе њиховог оца под разним писменима, и ти су се потписи опет слагали с оним потписима, који су били под куповним уговорима. На то је првостепени суд обуставио даљи поступак против тужених јер није нашао да постоји превара и фалзификација документа. Лука Дувђерски жалио се краљевској табли, и краљевска табла поништила је решење првостепеног суда. Она је наредила накнадну истрагу, а уједно је изрекла да остане и даље секвест на спорном питању. Краљевска табла је тај секвест поткрепила овим разлозима: „Тужба Луке Дувђерског да су његова браћа очево наслеђство лажним документима себи присвојила поткрепљују се овим разлозима. Стручњаци су изрекли у свом првом суду, да је потпис Шандора Дувђерског лажан. Оптужени тврде, да су они од свог оца купили имање за 194.000 форината, и да одмах чим је склопљен уговор исплатили 134.000 фор. Но оптуженици нису могли доказати откуд су они у оно време имали толике новце, кад су били још врло млади, те нису до своје 21. године, односно до 23. године толико стећи. Сумњиво је и то, што се не може доказати, камо је део онолики новац Александар Дувђерски и то за неколико месеци, а овамо је познат као врло штедљив човек. Кад се узме у обзир, да су оптуженици куповно-продајни уговор показали тек после смрти свога оца, а овај је до последњег часа свог живота располагао својим имањем, даље кад се узме у обзир, да су под тим уговорима као сведоци потписана два човека сумњива гласа, то је онда природно, да секвест на имању остане све дотле, док се парница не реши. Највиши суд, курија, решила је исто тако као краљевска табла. Секвест остаје, а наређује се пространија истрага, јер се по овоме, како је до сад вођена истрага, не може донети пресуда.

# Трговачко-занатлијски део „Заставе.“

## О самониклој народној банци.

Пише др. Живко Гојковић.

V.

Радикална новост у новом новчаном заводу, коју при концу последњег чланка наговестисмо, имала би бити ова:

„Нека се друштво у својем уставу одрекне чисте хасне друштвеног рада, па нека се цела та чиста хасна употреби на смањивање зајамне камате.“

Та установа мора дубоко засецати у рад и напредовање друштва, јер употребом чисте хасне за покриће трошкова режије, у будућој години настаје за друштво огромна фингирана главница, која је кадра промет друштва знатно повисити, а тим и зајамну камату смањити и опет текући трошак покрити.

Узмимо да друштво добије 6000 ф. бруто прихода н. пр., уплаћену главницу од 100.000 ф. по 6%, годишњи трошак нек износи 5400 ф. чист је приход 600 ф. Кад се за идућу годину смањ̄е камате на 5%, а уплаћена главница износи идуће године н. пр. 120.000 ф. онда 5% на ту главницу износе 6000 ф., но трошак у идућој години због умноженог промета можда износи већ преко 6000 ф. кад се чист приход прошле године по уставу мора употребити за покриће трошкова ове године а тим уједно и за смањивање камате зајма, онда је толико исто учињено као да је иметак друштва нарастао за главницу, која одговара стоструком износу оне своте, која је у последњој години пала као чист приход подељеној кроз висину постотка.

Дакле када износи чист приход прошле године 600 ф. онда друштво рачуни, да има главнице више, него што је у истини има $\frac{600 \times 100}{5.} =$ 12.000, или пак: да је разход за 600 ф. мањи него што у истини јесте.

Посљедица таковог прибрајања чисте хасне к'а главници као фингираног резервног фонда морају бити огромне, јер камате падају све ниже и ниже без најмање опасности за покриће текућих трошкова. Ниже ћемо показати, да се дају тим начином обалити камате, ако друштво има само 2000 попуњених деоница — на $2\frac{1}{2}$% и још ниже.

Но читатељ ће намрштити чело, па ће против овог радикалног предлога овако од прилике резонирати:

Начело је то скроз погрешно, да се деоничар новчаног завода одриче хасне на своју уплаћену главницу. Погрешно је увлачити у чисто спекулативан завод идеје сентименталности и хуманизма, јер ако се и допустити мора, да један те исти човек може бити у исто време и спекулант и човекољубив те с једне стране трговати ради своје хасне а с' друге стране чинити дело хришћанске милости, ипак неваља та два скроз различита и противна начела мешати, него ваља увидити истину, да човек, докле спекулира, иде за својом хасном; а у другом тренутку кад немисли на хасну чини добра дела. Нек се дакле има на уму, да је сваки новчани завод спекулација, а ова нема никаква посла са човечности. Докле члан завода рачуна, да има у заводу толико и толико уплаћене своје главнице, дотле се он неће никоме за љубав одрећи хасне на ту главницу.

Надаље ће се приговорити, да друштво по уставу, даје само члановима, ону исту главницу у зајам, коју чланови уплатише; сваки дужник плаћа на свој дуг камате, па како је дужник као члан уједно и веровник друштва (у колико има свога новца у основној главници) не би било зазорно, да он плаћа камату на подигнут зајам докле га држи, када би му се осигурала хасна на уплаћену главницу. Но по овом предлогу, о којем је реч дужник само плаћа камату на дигнут зајам, а хасне на уплаћену главницу никакве невуче, а то ће рећи: дужник, на своје рођене новце камате плаћа — онда је то прави несмисао а осим тога и велика неправда.

На те приговоре даје се ово одвратити: Ако је неуместно, да се од члана новчаног и спекулативног завода иште, да чини дела милости, зацело није ништа неуместно, да се одрече неке користи за љубав — себи самом. Докле год човек на једној страни губи, а на другој још више добива, дотле несме казати, да у овће што губи. Изрека пак: да по нашем предлогу деоничар на своје рођене новце камате плаћа — тако до словце узета не стоји. По предлогу члан уплаћује маленкост (н. пр. 25 новчића недељно износи 13 ф. годишње) а право има дићи као зајам много више (н. пр. 150 ф. до 20 ф. по деоници) члан дакле не плаћа камате на свој новац него на друштвену већу своту, а одриче се зато камате на уплаћену своју много мању главницу.

У предпоставци, да ће сваки члан још прве године затражити и добити зајам из друштвене благајне, изгледа рачун његове хасне и штете овакав:

Узмимо да друштво даје својим члановима зајам по 5% без икаквих даљих пристојба и трошкова. Данашњи заводи дају зајам формално најниже са 8% но поред пристојби са $9\frac{1}{2}$%; одбив биљег (штемпл), који несме ни код новог завода изостати, можемо код данашњих завода насигурно узети, да дужник плаћа 9% за свој зајам.

Разликујемо ли тренутак, када се у новом заводу дигне зајам, те узмемо ли два случаја:

а) да се дигне у почетку године

б.) при свршетку године — онда произлази овај рачун

1.) штета члана.

а.) Кад узајми у почетку године

$$\frac{0.25 \times 5}{100} = \frac{1.25}{100} = 0.0102.$$

дакле нешто више него 1 новчић.

б.) Када узајми при концу године.

$$\frac{13 \times 5}{100} = \frac{65}{100} = 65 \text{ новчића.}$$

2) хасна у виду смањене за 4% камате

$$\frac{100 \times 4}{100} = 4 \text{ ф.}$$

дакле чиста хасна у случају под а.) 3 ф. 98 нов. у случају под б.) 3 ф. 35 н.

Овај размер постаје неповољнији кад зајам траје кроз више година н. пр. 5 година, јер се оброци уплаћене главнице више него петоструко умножавају, јер годишња уплата од 13 фор. доноси губитка камата:

| | | | |
|---|---|---|---|
| Године (прве) | 1.) | | 0 ф. 65 н. |
| „ . . . | 2.) | 2 × 65 | 1 ф. 30 н. |
| „ . . . | 3.) | 3 × 65 | 1 ф. 95 н. |
| „ . . . | 4) | 4 × 65 | 1 ф. 60 н. |
| „ . . . | 5.) | 5 × 65 | 3 ф. 25 н. |
| | | Свега | 9 ф. 75 н. |

но хасна износи ипак 5 × 4 = 20 ф. дакле доноси ипак више него двоструки износ штете.

Дужник би морао држати зајам дуги низ година, и тек онда би његова изгубљена камата надмашила хасну, коју добива из завода ради тога, што плаћа камату за 4% нижу него игде.

Ми смо у горњем рачуну промишљено узели, да завод издаје камате по 5% јер је то управо средина каматне лествице у којој се каматна ставка код нашег завода мицати може.

Ако завод с почетка, када има само 2000 деоница и када прве године узима уплаћене главнице само 26.000 ф. није кадар давати новац испод 8% те ће и горњи рачун много неповољнији испасти, зато опет непрестаном уплатом нових и нових сброка и прибројавањем чисте хасне ка главници долази друштво у положај да смањи каматну ставку на $2\frac{1}{2}$% и још ниже, како ћемо касније израчунати, дакле рачун горњи у том случају мора испасти јоште повољнији.

Неможе се овде приговорити, да ће у заводу бити чланова, којима неће требати зајма.

Горе је изрично истакнуто, да се замишља завод састављен из самих потребитих људи (сиромашних или имућних) којима одмах треба зајма, или који предвиђају, да ће им скоро требати.

Може се додуше догодити, да се когод упише за члана, који је мислио узимати зајма, али је касније од намере одустао; у том се случају њему никаква неправда не чини, јер што подноси жртве у виду изгубљених камата на уплаћену главницу, зато тврдо стоји његово право, да може у свако доба дићи јефтин зајам, или добром пријатељу или сроднику, својим подписом припомоћи да дође до јефтина зајма.

Још мање може когод подићи тај приговор у оном случају, када се когод из пуке човечности упише за члана добро знајући, да му никада неће требати зајма.

Непрестано смањивање зајамне камате поред осталих повољних увета зајма мора привлачити публику, којој новаца треба, из свеђ даљих и даљих кругова, у којем ће размеру број деоничара растити, то је тешко у цифри израчунати. Но ми ћемо се ипак упустити у то израчунавање.

По нашем мњењу растење тече у двоструком правцу: 1) аритметично по размеру опадања камата, 2) геометрично по растењу круга публике, која о спстанку и раду завода знања има. У првом обзиру лако је схватити, да поред осталих повољних увета завод привлачи нове чланове и одвлачи муштерије дужнике од других завода у оној мери, у којој је кадар своју каматну ставку обалити.

Ако узмемо, да нов завод са 2000 деоница створен кроз пуне две године због мале у тим двема годинама уплаћене главнице мора издавати зајам по 8 проц. да узмогне своје трошкове покрити нетражећи чисте хасне, па тек онда приступити ка обаљивању камата, и то до 4 проц. по 1 проц. а испод 4 проц. по пола проц. онда се растење по обичном рачуну размера (по тројном правилу) даје израчунати, кад се број деоничара старе године умножи са старом (већом) каматом, а продукт подели кроз нову (смањену) камату. Рачун испада један те исти, или се узео број деоничара и висина камате прве (и друге) године, те срачунао са ма којом каснијом годином (н. пр. осмом), о којој хоћемо да знамо, колики ће број деоничара нарастати, или се пак узео пред том непознатом годином (дакле овде у години седмој) израчуњени број деоничара и висине камата те се продукт са каматом доидуће (осме) године дивидирао.

Предлежећа таблица предочује растење броја деоничара поред обаљивања камата кроз 10 год.

ТАБЛИЦА I.

која показује кроз 10 година растење броја деоничара и растење друштвене главнице код завода са почетих 2000 деоница поред спуштања каматне ставке у трећој години са 8% на 7% и у свакој даљој години за $\frac{1}{2}$% до 4% а испод те ставке у свакој години за $\frac{1}{2}$%.

| Година | Каматна ставка | Број деоница | Уписане све године | Деоничара у години | Уписане деоничке главнице у години | Деоничара у години | Уписане деоничке главнице у години |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 8 | 2000.— | — | 13.000.— | 26.000.— | 13.000.— | 52.000.— |
| 2 | 8 | 2000.— | — | 13.000.— | 26.000.— | 13.000.— | 52.000.— |
| 3 | 7 | 2285.71 | 285.71 | 14.857.16 | 52.000.— | 14.857.16 | 52.000.— |
| 4 | 6 | 2666.66 | 380.95 | 17.333.23 | 81.714.23 | 17.333.23 | 81.714.23 |
| 5 | 5 | 3200.— | 533.33 | 20.800.— | 116.370.59 | 20.800.— | 116.370.59 |
| 6 | 4 | 4000.— | 800.— | 26.000.— | 157.970.59 | 26.000.— | 157.970.59 |
| 7 | $3\frac{1}{2}$ | 4571.42 | 570.58 | 29.742.30 | 209.970.59 | 29.742.30 | 209.970.59 |
| 8 | 3 | 5333.33 | 761.91 | 34.666.56 | 269.455.19 | 34.666.56 | 269.455.19 |
| 9 | $2\frac{1}{2}$ | 6400.— | 1016.66 | 41.600.— | 352.655.19 | 41.600.— | 352.655.19 |
| 10 | 2 | 8000.— | 1600.— | 52.000.— | 456.655.19 | 52.000.— | 456.655.19 |

Оно друго растење које назвасмо геометричним већ је теже схватити! Замислимо себи један мали округ, који нам представља узки круг, који локално окружује чланове првобитног завода од 2000 попуњених деоница, дакле сигурно са мање него 2000 чланова. Представимо себи, да се сви чланови (н. пр. њих 1500) поређају поред окружне линије (периферије) окренути лицем ка окружној линији, а леђима к средишту. Представимо себи надаље, да се около првобитнога округа начини више и више већих округа са оним истим средиштем, које има и први (концентрични окрузи) — и између два и два раме уз раме поређане људе, који се најприје окрену к средишту лицем наслонив се на најближу мању ограду (периферију), па се онда окрену лицем на противну страну (леђима к средишту) наслонив се на већу ограду — онда имамо пред собом слику опћења и промета људи међу људма.

Када предпостависмо завод са 2000 деоничара (од прилике 1500 људи) с правом можемо и то предпоставити, да то неће бити пустињаци ни заробљеници а исто тако не богаљеви, цебраци, скитнице, глухонеми и т. д. него да ће то бити људи, ако и сиромашни, али ипак радини, који се промећу међу људима, од којих свако има свој круг познанства истиче све шири и шири круг макар и површног и привременог познанства путем пазара и иног промета.

У нашем замишљеном нацрту обухваћа прстен између најмањег и суседног округа то познанство деоничара; но то познанство наши деоничара нису једино познанство, оно има за леђи или накнадно стече ново познанство у нацрту обухваћено у другом прстену (између, другог и трећег округа), то друго познанство имаде за леђи своје ново (или старо) познанство и т. д. Крајњи округ представља нам крајњу границу, до које се наш народ простире.

То посматрање учи нас, да се глас о заводу, који пружа зајам за најнижу камату (поред других повољних увета) мора ширити у већем размеру, него што завод буде трајао т. ј. за три године мора више људи о њему знања имати, него троструки број оних који у првој години живећи у најближој околини завода о њему знања имадоше. Да је тому тако, може поучити поглед на замишљени нацрт. На сваки већи (спољашњи) округ може се већи број људи поређати него на мањи (унутрашњи), из тога изводимо закључак, да број познавалаца завода у сваком новом периоду (по нашој предпоставци) мора бити веће него двоструки број прошлог периода.

Тим дознавањем за завод дабоме да још није број деоничара умножен, јер несмемо целокупну публику (народ) изједначити са деоничари, пошто их има много, који за завод дознају, али их слабо интересира, јер не кане тражити зајма.

Но с друге стране ваља на уму имати, да је познавање завода (разпростирање гласа о њему) увет, без којег се растење броја чланова неда ни замислити. Што се брже глас о заводу шири, брже се отвара и могућност растењу завода, а тим брже фактично расте завод; бадава ће се камата смањивати, када нема оних, који ће ју плаћати, а нема их све дотле докле шира публика за завод не дозна. Свако спуштање камате дејствоваће на публику као камен у воду бачен, који иза себе остави вал, који се у виду котура све већма шири. У нарави ствари лежи, да ће се глас о заводу распростирати тим брже, што новост буде занимљивија; ако завод даје свој новац по 6% без икаквог даљег терета поред повољних других увета, то ће се свуда проносити као једина прилика које други заводи непружају. Ако се пак стара камата нашег завода на 3% спусти, онда ће се глас проносити као право чудо далеко изван граница нашег народа.

У предпаведеној таблици као и у даљем току ове расправе ради једноставности рачуна нисмо у обзир узели ово геометрично растење завода, него смо остали при простом размеру камате. Сада пређимо на рачунање.

---

## Занатлијско удружење у Србији.

Београд, 13. новембра.

Јавио сам вам већ, да мисао о склапању занатлијског удружења у Србији постаје — делом. Занатлијски скуп, који је 9. новембра о. г. одржан у дворани „уједињене омладине“ поставио је темељ том удружењу. На свом скупу изабрана је удружењу управа, примљена су правила удружења, које је већ потврдио министар народне привреде г. Св. Милосављевић. Тиме је удружење постало законито тело, које у оквиру својих правила, може да ради на остварењу своје свете задаће, на — очувању српског занатлијства.

Занатлијски скуп држан је у вече. Била је на њему заступљена свака грана српског занатлијства. Скуп је отворио заузимљиви занатлија Веселин Радић лепим говором, у ком је разложио потребу занатлијског удружења. Рекао је да удружење треба да осујети штетоносан утицај стране конкуренције, која ће напослетку да економски подјарми Србију. Његов говор примљен је одушевљено, те се одма приступило избору управног одбора. За председника тог одбора изабран је г. Никола Трифковић, а за потпредседника г. Веселин Радић. За остале чланове одбора изабрани су занатлије разних струка, тако да су у одбору заступљени сви занати.

После још неколицине говорника прочитао је г. В. Радић правила удружења. Правила су доста опширна и постарано је у њима за све могућности. Удружење ће се старати да створи лепше дане српском занатлији, и да помаже српско занатлијство, производњу и индустрију. Чланови су занатлије из Београда и из унутрашњости, но могу бити члановима и занатлијски пријатељи. Удружење има своје пододборе у унутрашњости, који ће радити на постизавању друштвене цељи. Чим се удружење материјално осигура, издаваће згодне занатлијске књиге и стручан занатлијски лист.

Ова правила примила је скупштина без икакве преинаке. Ако до њих дођем послаћу вам да их у „Застави“ одштампате.

Упис чланова почео је одмах, те се уписао леп број занатлија. Осим тога примили су чланови дужност на се, да ће у кругу својих пријатеља скупљати што више чланова.

Сад кад је почетак учињен, желити је да се ова ствар својски пригрли у најширим круговима. Па и влада би требала да одреди из буџета министра народне привреде извесну своту овом удружењу, јер ће му новац нарочито сад у почетку потребовати. Не треба да се штеди тамо, где је у питању напредовање једног од најчвршћих сталежа у земљи. И. И—ћ.

---

## Вести из трговачко-занатлијског света.

**Трговачки круг** основан је у Сомбатхељу и Шопрону. Чланови су трговци, а помажу се међусобно. — А шта чекају наши трговци?

**Трговачка шегртска школа** основаће се у Будапехервару. У тој ствари био је тамо скуп.

**Трговачки конзули.** У мађарским трговачким листовима води се сад о томе реч, да се уз наше конзуле у страним земљама поставе и трговачки конзули, који би водили бригу о нашем трговачком промету у иноземству.

**Монопол дувана у Србији.** Пишу нам из Београда, да тамо у владиним круговима озбиљно намеравају монопол дувана одузети од досадањег закупничког друштва. Српска држава платила би закупницима неку отштету, па би после или она сама руковала с дуваном или би ударила порез на производњу дувана.

**Конгрес трговачких спомоћника** биће идуће године у Кашави (Кошици). Тамошња задруга трговачких спомоћника спрема се већ, да конгрес што боље испадне.

**У Печују** одржаће се у августу 1888. год. општа занатлијска, економска и сточарска изложба. Приређивачки одбор позива произвођаче из целе Угарске, да своје производе изложе на овој изложби.

**Фалирали су:** А. Вајс у Бечу; — К. Хрдличка у Прагу; — С. Хабер у Подгорици; — Ш. Вереш у Х. М. Вашархељу; — М Кон у Мишколцу; — Ђ. Грбић у Београду; — Бугарска

и Игњатовић у Београду; — М. В. Ристић у Чачку; — О. М. Ацичов у Букурешту.

**Повишење царине у Немачкој** имало је великих непријатеља још у почетку, кад се проносили гласови да ће се царина на рану подићи. Но Бизмарк хоће да изврши оно, што је наумио. У престоној беседи, којом је ово дана отворено царевинско веће, наглашава се, да ће се царина повисити. Поговара се, да ће се царина са 3 на $4^1/_2$ марке повисити. Ово је непријатно примљено у Бечу и Пешти, но из Берлина јављају да ће повишена царина шкодити само руском извозу ране, а не нашем.

**Пруга јужне жељезнице у Хрватској.** Главно равнатељство ц. кр. повлаштене јужне жељезнице, одредило је да се уклоне недостатци, који се показују у промету влакова јужне жељезнице међу зиданим мостом-Загребом и Сиском. Доселе је влак, долазећи из Беча, чекао у Зиданом мосту више сати, а то је наравно било на велику штету промету на хрватским пругама јужне жељезнице. С тога смо уверени, да ће путујуће опћинство, особито трговачки и обртнички свет у Хрватској поздравити ову одредбу главнога равнатељства са задовољством, те ће тако престати тужбе, које су се пуним правом подизале.

**Извоз вина и виноградарство у Србији.** Премда виноградарство у разним крајевима Србије није непознато врело народној привреди, до год. 1880. ипак није било српско вино познато у међународној винској трговини, јер савколики производ потрошио се је у земљи, а није ни био способан за извоз ради лошега руковања. Тек у последњим годинама опажа се, да извоз вина из Србије у велико расте; у г. 1884. на пример било је извежено само 7000 хектолитара, у год. 1885. већ 15.000 хл. у год. 1886. више од 30.000 хект. Укупна површина српских винограда изнаша до сада на 40.000 хект., или 70.175 јутара, а повећава се сваке године. У Србији рађа сада на годину више од по милијона хектолитара вина, највише црнога, а каквоћа му је добра. Извоз вина иде понајвише у Француску, Швајцарску и Румунску. — А ми? Наше вино убила су чивутска прављена вина, па их нико и не гледа. Чак ни најновији закон не тражи томе лека.

## Трговина.

= **Нови Сад**, 17. (29) новембра. На житарским пијацама је за овај мах застао промет у неколико зато, што су млини своју тренутну потребу подмирили. Застао је посао на житарским пијацама за овај мах и заото, што је на енглеске стигло прошле недеље шенице из Америке. Међутим, зна се за јамачно, да ове године неће ни уполак онолико ране са прекоокеанских пијаца у Европу доћи, колико је то још лане у ово доба године било. Пошто је у северној Америци доста лоша овогодишња жетва била. Из Индије се није надати довозу, пошто је веома лош изглед у жетву која тек сад у фебруару ће да се обави. Старог зрна тамо нема. Јечина Русија располаже са шеницом за извоз, но овај се неће пре пролећа обавити.

Наше домаће ране је преко потрошње задоста, а све досад је било прилично промета и на горњим и на доњим пијацама нашим. Промет ће се повећати првих дана идућега пролећа, а све дотле ће бити органичен посао на домаћу потрошњу. Цене нису за прошла 24 часа никојему зрну ни порасле ни попустиле.

На нашој пијаци је довоза таман толико колико је нужно да се подмири дневна потреба купа. Цена је данас шеници новосадској, шајкашкој и сремској 6 ф. 20—40 н. Наполица 5 ф. 50—60 н. Јечам 4 ф. 30—40 н. Зоб 4 ф. 40—50 н. Кукуруз круњен 4 ф. 40 н. некруњен 2 ф. 90—3 ф. Све од 100 кгр.

Маст 56—58 ф., на мање 60 ф. Сланина сува 54—55 ф. од 100 кгр.

Вариво је на старој цени са мало продаје.

Вино се слабо тражи. цене су ове: Бело ново 7—12 н., шиљер 10—14 н., старо бело 10—16 н., шиљер 12—18 н. Комовица 15—18 н. од 1 литре.

*

У **Будимпешти**, 16. (28.) новембра. Шеница је задоста нуђена, воља за куповање доста уздржљива, цене су се одржале досадање. Остала зрна мало промета, кукуруз са 5 новч. и опет скупљи, доклен је јечам и зоб без промене. Плаћана је шеница потиска тешка 81·5 и 81· 7 ф. 20—25 н., 79·5 и 78·5 7 ф. 15—20 н., 78· и 77·5 7 ф. 10—15 н. Пештанска 78·5 7 ф. 10 н., 79·5 7 ф. 15 н., 80·5 7 ф. 20 н. Бачка 78·5 7 ф. 20 н. Банатска 77·5 7 ф. 15 н. Све на три месеца.

*

У **Штајнбруху** 14. (26.) новембра. Пошто је неко време посао са угојеним свињима доста тихо текао, просечна недељна цена је ова: угарски сортирани 250—320 кгр. тешки 45 н. 180—240 кгр. 45—45 н. матори преко 300 кгр. 44—45 н. Сеоски 41—$42^1/_2$ Српски 40—44 н. Цена рани. Кукуруз 6 ф. 60 н. јечам 5 ф. 90 н. у Штајнбруху.

*

**Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи** од 17. новембра.

| | |
|---|---|
| Дукати — — — — — — — | 5·92 |
| Наполеондори (20 франака) — — — | 9·94 |
| 4% угарска златна рента — — — | 99.— |
| 5% „ папирна „ — — — | 85·60 |
| Немачке држ. марке — — — — | 61·70 |

## Најновије вести.

— Из Софије јављају, да је у последњој седници собрања једногласно усвојена српско-бугарска конвенција у погледу железничке везе.

## БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ.“

(Стигли 17. новембра у вече.)

**Загреб.** „Српски клуб“ решио је, да упути на владу меморандум, у коме ће бити све жеље српске у погледу школе.

### Исказ

приликом беседе држане у Мехали код Темишвара 24. октобра 1887. год.

Добровољне прилоге дали су г.г. Петар Ивковић, адвокат 3 ф. Јеца Стојков 2 ф., даље по 1 ф. Стева Исток, Коста Молдован, др. Ђура Ђуришић, Милан Петко Павловић, Аћим Опра, Ђорђе Маринковић, Паја Тодоресков, Богдан Тривунац, Лаза Вајанц, Фрања Чонка, Н. Мешко, Шандор Михајловић, Василишин, Тана Савић, Јован Најрор, Ана Радонић, Коста Банду, Иштван Чаки, Митар Ђорђевић, Јоца Чешљаров. По 50 новч.: Коста Хаџи, Игнац Лилин, Н. Хехст, Жива Поповић, Аца Димитријевић, Ђура Поповић, Стева Душков, Данило Паскуловић, Хајнерик Фелд и Мојса Бабић. Свега 30 фор., од позивница 45 фор., у вече од улазница 81 фор. 50 новч., од проданих Вукових слика добротв. прилог 1 фор., од проданих свећа 15 новч, сувишак 3 новч., цео приход 157 фор. 68 н. расход 38 ф. 78 н. остаје чист приход 118 ф. 90 новч., која се свота одбору овд. срп. шк. фонда 1. новембра о. г. предала. — Од стране приређивачког одбора изриче се како прилагачима добротв. прилога, тако и поштованој публици, која нас је са својом многобројном посетом удостојила, најтоплија захвалност. **Приређивачки одбор.**

### Јавна захвала.

Још угодно дирнута и изненађена докази велике љубави и симпатије, које сам била сретна разумети пригодом прославе моје 25-годишњице, дне 16. о. м. Ценим се угодно обвезана захвалити се свим веледушним пријатељима, који се том приликом мене сетише.

На првом месту најискренија захвалност велеважном господину Јосипу Кнајзлу; — милим друговима, члановима драме, опере и оркестр; милим грађанима стародревног града Сења; славној управи срп. нар. позоришта новосадског, те дружини краљев. срп. нар. позоришта београдског; славном друштву „Квак;“ велецењеним госпојама и штоватељицама; — г.г. свеучилиштним грађанима и свима који ме обдарише ма каквим даром. Срдачна хвала славним певачким друштвима „Колу“, „Слоги,“ и „Слободи“, који комерс уресише својим прелепим певањем; — а оним пријатељима који ме се сетише из даљине поздрав и хвала. — Нарочито хвала славном одбору српског нар. новосадског позоришта; академачким друштвима: „Хрватска“ у Грацу и „Звонимиру“ у Бечу; певачком друштву „Зора“ у Карловцу; гласбеном друштву „Лад“ и читаоници у Сењу; дилетантном друштву ђаковачком, те г.г. члановима срп. новосадског позоришта; професорима велике школе у Београду; др. Змају Јовану Јовановићу и брату његовом Корнелу; тајнику „Матице Српске“ А. Хаџићу; др. Политу Десанчићу; Стјепану пл. Милетићу Стјепанову; гђи Склепаржевој малој уметници пашког нар. позоришта; те г.г. Ћири Кудошилу Протићу и његовој позоришној дружини.

Биће ми увек у памети и красно сусретање журналистике пригодом тога јубилеја; с тога им се најлепше захваљујем.

А како да захвалим славном опћинству града Загреба које је својом многобројном посетом и топлим саучешћем оживило прославу и комерс.

Још једном хвала и сто пут хвала.

Загреб 21. новембра 1887.

**Иванка Сајевићка.**

## СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

**НЕДЕЉНИ РЕД ПОЗОРИШНИХ ПРЕДСТАВА.**

У четвртак 19. новембра (1. дек.) први пут: **„Перишонов пут“**. Шаљива игра у 4 чина, од Е. Лабиша, превод с француског. — Редитељ: Добриновић.

У суботу 21. нов. (3. дек.) **„Заваћена браћа“**. Позоришна игра у 4 чина, од Еркмана и Шатријана, превео М. П. Шапчанин. — Редитељ: Миљковић

У недељу 22. нов. (4 дек.) **„Стеван последњи босански краљ“**. Историјска драма у 5 чинова, написао Мита Поповић. — Редитељ: Миљковић.

## КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је 47. број

## СТРАЖИЛОВА

са овим садржајем:

Мој бата. (Свршетак.) — На смрт. Црта из српско-бугарског рата. Написао Вељо М. Миљковић. — Бура у заветрини. (Наставак.) — О внезу Лазару. (Наставак.) — Бранич српскога језика. — Камен мудрости. Извео Стеван Милованов. — Ковчежић. Позориште и уметност.

„Стражилово“ излази свакога четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 нов. на по године, 1 ф. 25 нов. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

## РЕД ВОЖЊЕ

### ЖЕЉЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА

**ВАЖИ ОД 1. ЈУНА 1887. П. Н.**

**Полази из Новог Сада у Београд:**

Брзи влак у 8 сати и 18 м. у вече.
Особни влак у 5 сати 55 м. по подне.
Мешовити влак у 9 сати 6 м. пре подне.

**Полази из Новог Сада у Будимпешту:**

Брзи влак у 7 сати 44 м. из јутра.
Особни влак у 8 сати 12 м. у вече.
Мешовити влак у 9 сати 54 м. пре подне.
Муњевити влак из Новог Сада у Ниш сваког петка у 10 с. 51 м. пре подне; из Новог Сада у Будимпешту сваке суботе у 4 с. 23 м. из јутра.


## ОГЛАСИ.

### ИСПИТАНИ МАШИНИСТА

који је у великој парној млини „Јелисавета“ (Elisabethmühll) у Будим-Пешти службовао и са најбољим сведочбама снабдевен тражи занимања, од 1 јануара.

Упитати се ваља у администрацији овог листа. 1—4

### Издавање под закуп.

106 ланца пашњака у ковиљском риту (пустара) са нескличном ценом од 500 фор. за готов новац на годину дана од 20. децембра 1887. (1. јануара 1888.) до 19. (31.) децембра 1888. год. Лицитација ће бити 26. новембра (8. децембра) о. г. у ковиљском риту на такозваном великом Бендином салашу. Даље 200 ланаца пашњака у моторинском риту на једну или више година од 20. децембра 1887. (1. јануара 1888.) Вадијум је 2 фор. по ланцу. Закупнина се плаћа у двапут: 20. децембра (1. јануара) и 20. марта (1. априла). Лицитација ће бити 25. новембра (7. децембра) т. г. у Жабљу у Винтерфелдовој гостионици.

2—3 **Јосиф Абелсберг.**

### КЊИЖАРА И ТРГОВИНА БРАЋЕ САВИЋА

у Шапцу (у Србији)

потребује два шегрта из добре куће. 3—3

### Издавање риболова

ПОД ЗАКУП.

**Регално** право риболова у подунавским општинама Старом и Новом Футогу, Бегечу, Гложани, Черевићу, Баноштру и Нештину, које општине припадају граф-**Хотековом** спахилуку Футог-Черевић уз задржавање права в. **потврде** издаће се 3. (15.) децембра 1887. путем јавне лицитације у **канцеларији надзорништва у Старом Футогу** у 10 сати пре подне, где ће се уједно и писмене **понуде** примити и од 1. јануара 1888. п. н. почевши па на 6 идућих година ономе под закуп, који највише буде нудио. — Ближа извешћа **у надзорништву граф-Хотекових добара у Футогу.** 1—2

### КАКАО и ЧОКОЛАДА

VICTOR SCHMIDT & SÖHNE

SCHUTZ-MARKE S&S REEL

која је на првој бечкој изложби куварске вештине са највећом наградом, са почасном дипломом одликована, **може се добити**, чиста и права са нашом влашћу регистрираном „шуцмарком“ и фирмом, код свих репомираних гг. трговаца и трговаца с деликатесама, у **Новом Саду код гг.**

**Д. Коде и Емериха Дицгепа.**

— Пошиљке са поштанским поузећем (Nachnahme) у провинцију.

VICTOR SCHMIDT & SÖHNE,

ц. кр. зем. фабриканти. Фабрика и средишно одправништво у Бечу Wien, IV., Alleegasse Nr. 48. (nächst dem Südbahnhofe.) 69—150

### ПРОФ. ДР. КЕМЕРИХА

3—12

ЕКСТРАКТ МЕСА И ЧОРБА

(BOUILLON)

препоручују се као најкуснија јела и као најбоља и најјефтинија храна. Може се увек добити код гг. Е. Дицгена, Браће Вагнера, Д Коде, Љ. Стефановића у Н. Саду.

### В. АДАМОВИЋА

ВЕЛИКО СТОВАРИШТЕ МАНУФАКТУРНОГ ЕСПАПА У ТЕМИШВАРУ

као

НАЈЈЕФТИНИЈИ ИЗВОР ЗА КУПОВАЊЕ МАНУФАКТУРНОГ ЕСПАПА

препоручује своје новине мануфактурног еспапа, што сваки дан стижу као

**најцелисходније**

ДАРОВЕ О БОЖИЋУ И НОВОЈ ГОДИНИ

јер је једини и за свакога од трајне вредности еспап, као:

Један комад **платна** 1 риф широко (30 рифа) — — — — — — — — **фор. 3.80**
Један комад **платна** $^5/_4$ рифа широко (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 4.50**
Један комад **платна** 1 риф широко (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 4.75**
Један комад **платна** $^5/_4$ рифа широко (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 5.45**
Један комад **платна од гарна** 1 риф широко (30 рифи) — — — — — — **фор. 5.45**
Један комад **платна од гарна** $^5/_4$ рифа широко (30 рифи) — — — — — **фор. 6.45**
Један комад **платна од креаса** 1 риф широко (30 рифи) почевши од — — — **фор. 5.—**
Један комад **шифона** (30 рифи) неуштиркано почевши од — — — — — **фор. 4.50**
Један комад **Дамаст градл** (за постељу) (30 рифи) — — — — — — — **фор. 5.50**
Један комад **кончаног оксфорда** (30 рифи) — — — — — — — — **фор. 4.75**
Један комад **кончаног Сефира** (30 рифи) — — — — — — — — — **фор. 5.75**
Један риф **извреног мрког плавог или шареног порхета** — — — **10, 15, 20, 25 нов.**
Један риф **извреног дуплог порхета** — — — — — — — — **15, 20, 25, 30 нов.**
Један риф } **космањског чисте фарбе** } **најновија мустра** } **са портуром** — — — **40 нов.**
Један риф } **помодног порхета** } **за** } **без портуре** — **20, 25, 30, 35 нов.**
Један риф **Молдона** } **женске хаљине** **62, 65, 70, 75 нов.**
Један риф белог „**шпирл**“ **порхета** — — — — — — — — **21, 25, 30, 35, 40 нов.**
Један риф белог „**пике**“ **порхета** — — — — — — — — **25, 25, 30, 35, 40 нов.**
Једна **тепика** $^{12}/_4$ **велика женска марама** за огртање од најбоље овчје вуне **фор. 2.05, 2.50, 2.75, 3.25, 3.60, 4.20, 5.—, 6,—, 7.—, 8.—, 9.—, 10.—**

**Осим тога добро снабдевено сложиште**

**Платна од креаса** од фор. **6.—**, све по фор. 1.— више до фор. **40.—** по комаду.
**Румбуршка платна** од фор. **6.—**, све по фор. 2.— више до фор. **50.—** по комаду.
**Холандског платна** од фор. **7.—**, све по фор. 2.— више до фор. **60.—** по комаду.

**постеље, чаршава за столове, салфета, памучних и вунених марама и најлепших за прање француских портура, сатина, кретона и воала.**

**Сваки ко прегледи ове цене, мораће увидети, да нема више мануфактурне трговине, која може јефтиније продавати.** 2—20



Власник и издавалац Милија Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јоца Томић. Српска штампарија др. Светозара Милетића